

Sisällys

1. Aluksi	7
2. Laulujen kirjoittamisesta.....	10
2.1. Muutamia hyviä neuvoja	10
2.2. Kirjoittamisen vaiheet	17
2.3. Kun hyppypelko yllättää.....	30
3. Laululyriikka on oma kirjoittamisen lajinsa	35
3.1. Runous ja laululyriikka	35
3.2. Musiikki ja kieli	38
3.3. Laululyriikan erityispiirteet.....	40
4. Laulun tehtävä, aihe, idea ja teema.....	51
4.1. Laulun tehtävistä.....	51
4.2. Aihe.....	55
4.3. Idea	59
4.4. Teema.....	60
5. Laulun osat.....	64
5.1. Johdanto eli intro	65
5.2. Säkeistö eli verse.....	67
5.3. Kertosäkeistö eli chorus	75
5.4. Kertaus eli refrensi	78
5.5. Välike eli bridge.....	80
5.6. Ramppi eli lead in	82
5.7. Instrumentaalijakso eli soolo.....	83
5.8. Loppuhuijennus eli coda tai outro.....	84
6. Laulun kokonaisuus	86
6.1. AAA-muoto	86
6.2. AABA-muoto	87
6.3. Kertosäkeistömuoto	89
7. Säkeistö.....	92
7.1. Säe on rytmiä.....	93
7.2. Säe on informaatiota	97
7.3. Säkeet ovat vaihtelevia lauseita	102

7.4. Kolme tosilausetta	104
7.5. Säkeen toisto laulussa	105
8. Koukut ja tärippaikat	109
8.1. Mikä kelpaa koukuksi?	110
8.2. Mikä kelpaa tärippaikaksi?	136
9. Mitta	149
9.1. Kolme mittasääntöä	151
9.2. Nopeammin perille	159
9.3. Diftongit	160
9.4. Nuottikuvaan tekstittäminen	161
10. Riimi	163
10.1. Riimin historia	163
10.2. Suomen kieli riimittelyssä	165
10.3. Riimittämisen käsitteet	168
10.4. Riimilajit	169
10.5. Riimien esiintymispaikat	181
10.6. Riimikaava	182
10.7. Riimin tehtävät	185
10.8. Sinun ei ole pakko riimitellä	192
11. Laulutekstin tyypit ja tyyli	197
11.1. Laulutekstin lajityypit	198
11.2. Tyyli	201
12. Kertomusmuoto laulussa	206
12.1. Tarina	207
12.2. Draaman rakenne laulussa	212
12.3. Kerronnasta	218
13. Kirjoittamisen kulku	233
13.1. Kirjoitan kirjeen	233
13.2. Haen vauhtia	235
13.3. Kielikuvakoneesta Trooppituuttiin	237
13.4. Istutan ja lunastan	239
13.5. Lennän!	241
13.6. Tarkistan	243

14. Kimppakirjoittaminen	246
14.1 Kimppakirjoittamisen hyviä puolia	247
14.2 Aina ei onnistu	248
14.3 Kimppa on yhtestystä	249
14.4 ”Höyhensarjalainen” – esimerkki kimppakirjoittamisesta	252
15. Vivuttaminen	268
15.1. Ennen vanhaan ja vieläkin	269
15.2. Pikku ehdotus	270
15.3. Esimerkkejä vituksesta	271
15.4. Vivuta tekniikalla tai fiiliksellä.....	278
15.5. Vivutustapoja on miljoonia – ne on vain löydettävä	282
15.6. Ole varovainen	285
16. Rap lyriikasta	287
16.1. Rääpibiitti	287
16.2. Rääpiriimit	291
16.3. Rääpäämittelyn tekniikkaa	293
16.4. Flow	296
16.5. Lopuksi	298
17. Lopuksi	300
Yhdistyksiä, koulutusta, nettisivuja, linkkejä	302
Kirjallisuutta	308

1. Aluksi

”Nothing on earth can hold Houdini a prisoner!”

Maatessani erään kerran keskussairaalassa jonkun pikku leikkauksen takia mietin päivittäin, miten sairaanhoitajattaret muistuttavatkaan lauluja. He ovat kauniita, hellävaraisia, viisaita ja ymmärtäväisiä, lohduttavia, kevyitä ja rakastettavia. Sisimmässäni olisin halunnut painaa pääni jokaiseen valkoiseen syliin, antaa onneni ja elämäni ikuisesti heidän haltuunsa – no, jos en ikuisesti, niin ainakin siksi aikaa kunnes lääkehöyryt haihtuvat päästäni.

Myöhemmin tajusin, että tunsin heidät vain etunimiltä. En koskaan miettinyt miten he työvuoronsa jälkeen raahaavat kauppakassejaan bussiin, paistavat kalapuikkoja ja komentavat kakaroitaan, käyvät ukkonsa kanssa pankissa asuntolainaneuvotteluissa tai tyttöporukalla karaokessa ja haaveilevat lomasta Kanarialla päästäkseen eroon tylsästä arjesta, ja varsinkin siitä rautasängyn pohjalla laiskottelevasta lauluntekijästä, joka tuijottelee heitä hymyillen typerän näköisenä kuin latukone heinäkuussa.

Yhtä tunteellisen sokeasti me suhtaudumme lauluihin. Ne antavat meille niin paljon, että niiden arkinen puoli ei oikeastaan kiinnosta meitä. Vain ne jotka rupeavat itse rakentamaan lauluja, alkavat myös pikkuhiljaa nähdä laulun taakse.

Minulta kysytään usein, voiko laulun kirjoittamista opettaa, enkä hämmästele sitä. Se on monille ihmisille tuntematon alue, vaikka elämme laulujen keskellä. Kyllä sitä voi opettaa ja oppia. Sanotaan, että etsivä löytää. Täytyy vain alati pitää mielessä, että jokainen lauluntekijä on aintu-laatuinen ja jokainen laulu uniikki. Se on kuin opettaisi kelloseppää tekemään kelloja, mutta sillä ehdolla, että jokainen aikarauta on erilainen kuin mikään aiempi maailmassa tehty.

Mistä tulee tämän kirjan nimi *Kablekuningaslaji*? Laululyriikka on minulle kirjoittamisen kuningaslaji. Laulut merkitsevät ihmisille paljon, ja hyvä lauluteksti on hankala tehdä. Sen pitäisi olla hauska, korvaamaton

ja väsymätön, kuin keskussairaalan hoitsu. Laululyriikka on kuitenkin teknisesti rasitteista. Se on kuin runoutta, mutta laulun kahleilla sidottu. Sen pitää mahtua laulun pieneen tilaan, osua oikein rakenteeseen, luovuttaa musiikille jotain itsestään ja imeä itseensä tunteita musiikista, tavun pitää osua säveleen ja niin edelleen.

Usein minulla on tunne, että lauluntekijä on kuin kahlekuningas Harry Houdini, puettu rautaan, lukkoihin ja kettinkiin, pakattu arkkuun ja veteen heitetty. Sieltä on sukeltettava ylös liputtaen valmista laulua kädessä. Joka kerta itseäni lohduttaa juliste työhuoneeni seinällä ja sen alareunassa lause, joka on tämän luvun motto.

En pyri tässä kirjassa luomaan sääntöjä, enemmänkin kerron keinoista. Keinot ovat usein tapauskohtaisia, eli ne toimivat eri lauluissa eri tavalla. Kerron myös tavastani kirjoittaa, ja vaikka välillä yllyn hiukkasen paa-samaan, en ole sitä mieltä että kaikkien pitäisi matkia minua. Jokainen asiaansa uppoutunut laulunikkari tekee asiat omalla tavallaan ja luo omat sääntönsä. Jos löydät toimivia vihjeitä, pidä hyvänäsi, jos olet eri mieltä, toivon että ajatukseni lohkaisevat sinussa jotain kehityskelpoista.

Olen siteerannut tässä kirjassa monia suomalaisia lauluntekijöitä, kiitos heille siitä. Esimerkkejä en ole oikeastaan etsinyt, olen usein kirjoittanut sen havainnollisimman säkeen mikä on ensimmäisenä päähäni pälkähtänyt. Siitä johtuu, että suhteellisesti suurin osuus lainauksista on omasta tuotannostani. Tämä kirja kun ei ole mikään lauluntekijöiden missikisa, olen ajatellut että se ei haittaa. Siteerauksien jäljessä on aina ilmoitettu biisin tekijät, säveltäjä ensin, niin kuin on tapana.

Laululyriikoksi ei tulla lukemalla tämä kirja läpi. Itse asiassa nostan hatua sille, joka lukee tämän sepustuksen kerralla kannesta kanteen, sen verran paljon mutkikkaita asioita olen joutunut käsittelemään. Niistä ei pääse mihinkään, siellä niiden on oltava. Laulujen kirjoittaminen on tärkeintä.

Kiitos Juicelle nojatuolikommenteista ja mustasta kahvista, riekot jäivät pakastimeen mutta laulut lentävät. Kiitos Jukka Virtaselle sohvapuhelusta, kiitos Martti Heikkilälle kommenteista ja kannustuksesta, kiitos Inka Vilénille tarkoista korjausehdotuksista ja gradusta, kiitos Jarkko Martikaiselle kommenteista, ehdotuksista ja hienoista kuvista, ja kiitos Ikaalisten lauluntekijäkurssit 2005 ja 2006 koekaniineiksi suostumisesta, hyvistä kysymyksistä ja virheiden bongamisesta.

Erityisesti haluan kiittää ystävääni ja lauluntekijäpartneriani Olli Heikkistä, joka on jo vuosia paitsi soittanut, myös opettanut lauluntekoa kans-

sani. Ilman hänen kanssaan käymiäni keskusteluja ja miehen asiantuntevan rakentavaa kritiikkiä tämä kirja ei olisi näin kattava. Kiitos myös nuottikuvista.

Kablekuningaslaji on käsikirja, lue se läpi ja pidä sitten tallessa. Luulen, että omassa kirjoittamisessasi saatat eksyä vaiheeseen, jossa löydät apua tästä teoksesta. Ajattele tämä kirja laatikolliseksi rautaa, kahleita, salpoja ja lukkoja Houdinin vangitsemiseksi ja keinoja niistä vapautumiseksi. Muista myös, jos alkaa tuntua ylen raskaalta – älä ota pulttia.

2. Laulujen kirjoittamisesta

”Olen kärsinyt taiteeni vuoksi, nyt on kuulijoiden vuoro.”

Kirjoittamisen aloittaminen on ollut minulle aina vaikeaa. Tänäkin, kun istun tässä koneen ääressä virran vietävänä, olen koko aamupäivän siivonnut työhuonettani, viritellyt tietokonetta, pyyhkinyt pölyjä, hajottanut sohvan, soitellut kitaraa ja käynyt ostamassa kumisaappaat ennen kuin sain tarpeeksi voimia myöntääkseni, että pakoilen työn aloittamista.

Starttaan mieluusti isot kirjoitustyöt, kirjan tai albumitekstien väsäämisen, kuukauden ensimmäinen päivä, mieluusti syyskuussa jos mahdollista. Olen luonteeltani melkoinen haihattelija, mutta pyrin hakemaan järjestelmällisyyttä työhöni tarkoilla päivämäärillä ja totumuksilla. Olen ainainen koulupoika, happaman maidon marinoima ikiaikainen reppu selässäni rakastan syksyä ja sateita, ne saavat minut touhukkaaksi. Siksi syyskuun ensimmäinen päivä kiehtoo. Mutta alku tahmoo aina.

2.1. Muutamia hyviä neuvoja

Lapsena jännitin joulua niin kovasti, että minulla oli tapana sairastua kuumeeseen joka aatonaatto. Aloin tervehtyä vasta kun pukki kolisteli eteisessä. Vielä aikuisiässäkin olen sairastunut monesti, en jouluisin, vaan suurten töiden edellä. Jos päätän aloittaa kirjoittamisen syyskuun ensimmäinen päivä, tiedän melko varmasti että sinä aamuna en pääse ylös sängystäni, vaan makaan kuumeessa ja köhisen.

Sängyn pohjalla nautin saamastani lisälomasta, tajuten samalla että huijaan itseäni. Itseltä varastettu kirjoittamaton aika on vaivalloista lisäaikaa, sitä sumentaa takaraivossa tykyttävä tietoisuus siitä, että homma on kuitenkin hoidettava, tekstit on joka tapauksessa väännettävä valmiiksi deadlineen mennessä. Miksi siis tuhlat voimia ja aikaa vetkutteluun?

Jossakin vaiheessa aloin ymmärtää omaa petturuuttani ja päätin etten anna sen enää häiritä. Miksi en aloittaisi reippaasti töitä sen sijaan että ensin kärsin huonosta omastatunnosta? Miksi aloittaisin joka kerta hommat flunssatoipilaana? Vetkuttelu on loppujen lopuksi vain pelkoa ja arkuutta heittäytyä uuden asian kimppuun. Se tuo tympeän olon eikä johda mihinkään.

Nyt on elokuun 31. päivä ja juuri äsken päätin yllättää itseni. Hoksasin aloittaa päivää aikaisemmin. Paras flunssalääke on itsepetos, ja joskus kirjoittajan on oltava itseään ovelampi. Hähhää!

Älä sinäkään tuhlaa suotta aikaasi lykkäämällä töitä edelläsi, vaan tartu kiinni kuin sika limppuun!

Voidaksesi kirjoittaa hyvin sinun on myös varattava itsellesi tarpeeksi työaikaa. Kirjoittaminen ja säveltäminen ei ole toisen käden hommaa, vaan niitä varten on pakko raivata kalenteriin päiviä vaikka ystävien kustannuksella. Älä epäröi itsekkyyttä, jos sinulla on sisäinen pakko laulujen tekemiseen. Sinä itse olet ainoa ihminen tässä maailmassa, joka suree kirjoittamatta jääneitä laulujasi, se on varmaa. Tarvitset tunteja ja päiviä, mutta toisaalta voit käyttää hyväksesi elämän pienetkin hetket.

Minä olen vuosien varrella kirjoittanut monia lauluja bussimatkoilla ja junien penkeillä. Ei haittaa mitään vaikka työ olisikin katkonaista, usein laululle on hyötyä siitä että se lepäilee matkansa varrella. Voin kirjoittaa laulujani missä tahansa, kulkeehan kynä ja vihko aina mukani.

Toisaalta mikään ei ole sen fiksumpaa kuin oma loukko jossakin syrjässä, jossa en melullani häiritse muita. Hyvin usein laulu on ennen sävelteokseksi syntymistään nimenomaan melua, ainakin sivullisten mielestä. Monet lauluntekijät säveltävät laulamalla. Lähimmäiseni eivät koskaan ymmärrä, että teeman kehittäminen vaatii kummallisia mylväisyjä ja ujelluksia. Kunnan tekstintekijä laulaa tekstinsä paperille testatakseen sen laulettavuutta. ”Rakastaan sinuaa... eiku... pakaastaan sinuaa... eiku... kaipaen vaan sinuaa” laulettuna työstämisvaiheessa nostattaa sivullisessa ennemminkin aggressioita kuin hellyyden tunteita.

Oma tila on hyvä myös työn jatkuvuuden kannalta. Voit sisustaa sen haluamallasi tavalla, tehdä siitä oman pesäsi. Minä haluan itse sisustaa työhuoneeni, ripustaa kuvat sen seinille ja määrätä työkalujen paikan. Uudet kuvat vanhoilla seinillä piristävät. Nykyään vaihdan tietokoneen taustakuvan aina uuden työn aloittaessani.

Jotkut asiat on kuitenkin hyvä säilyttää. Vanha työliivini, villakankainen intiaanipusakka jonka niskassa lukee *discipline* ja *future rebels*, on aina niskassani kun paitsikin töitä. Liivin tehtävä on tukea jatkuvuutta ja erottaa työaika vapaa-ajasta, koska työhuone sijaitsee kodissani. Pienet asiat, kummallisetkin, kannattaa ottaa käyttöön kun haluaa saada tulosta aikaan.

Omien laulujen kirjoittaminen oli nuoruudessa minulle helpompaa kuin toisten laulujen opetteleminen, siitä tekemiseni sai alkunsa. Puutteellisen sävelkorvan ja musiikkiteorian tiedot korvasin omilla tavoillani säveltää ja sanoittaa. Käytän osaamattomuuttani vieläkin hyväkseni. Saatan ottaa minulle vieraan instrumentin ja sumeilematta alkaa soittaa sitä. Puolisen tuntia soitinta räppäilyäni (mieluummin ei puhallin) en suinkaan osaa

soittaa sitä, mutta olen kehittänyt oman systeemini, jonka avulla saan siitä ääniä esiin. Uusi soitin innostaa minua tekemään uuden laulun ja odottamattomat intervallit inspiroivat uudenlaisiin melodioihin. En välttämättä tiedä sointujen nimiä, ne tsekkailen ajan kanssa myöhemmin, mutta kahden tai kolmen palikan laulu syntyy kyllä.

Olen kotoisin kodista, jossa mieluummin pienittiin saunaklapit lapiolla kuin jaksettiin lähteä naapuriin teroittamaan kirvestä. Rahapulassa isäni rakensi pesukoneen moottorista ja lastenvaunujen rungosta ruohonleikkuukoneen. Divergentti ajattelu siis kukoisti, eikä siinä mitään, useinhan se on luovan ajattelun perusta. Mutta jos se määrittelee käyttämiäsi työkaluja, voi laulujen teosta tulla turhan vaikeaa.

Kului monta vuotta ennen kuin tajusin, että ammattimaisen lauluntekijän on syytä hankkia kunnan työvälineet. Itse asiassa opin sen kahdelta kirvesmieheltä, jotka kävivät muutaman kerran työhuoneitani remonttimassa. He eivät suostuneet käyttämään ruosteista sahaa tai tylsää puukkoa, he eivät huolineet vanhoja listanpätkiä joita tarjosin materiaaliksi. Heidän työkalunsa olivat aina tip top ja lautansa kaupasta ostettua pitkää tavaraa. Päätin itse kokeilla samaa. Hylkäsin kuivuilevat ilmaiskynät ja suttuiset paperilaput, ostin hyviä kyniä, isoja vihkoja ja kitaraani uusia kieliä, kotistudiooni kunnan kaiuttimet ja tarkoituksenmukaisen softan demojen äänittämiseen. Kunnan tuoli ja valaistus helpottavat hommaa paljon. Tilava roskakori on käyttökelpoinen. Miksi tehdä muutenkin vaikeasta työstä vielä vaikeampaa huonoilla työkaluilla?

Seuraavaksi neuvon sinua hommaamaan kunnan asenteen. Sillä pääset pitkälle. Lauluntekijän uraan kuuluu ikuisen opiskelijan mentaliteetti. Ymmärrän hyvin, että junankuljettaja tai tiskari sanoo olevansa ammattilainen ja osaavansa työnsä täydellisesti. Minä en osaa. Eikä se pänni yhtään, nimitäin ei sitä osaa Paul McCartney tai Bob Dylankaan. Lauluntekijän matka alkaa jokaisen laulun kohdalla aina nollost. Jos tehtävänä on rakentaa joka kerta erilainen kello, työ on vähintään yhtä paljon tutkimusta ja oivaltamista kuin valmiin tiedon käyttöä. Kun lauluntekijä julistaa päässeensä perille siitä mitä laulun tekeminen on, hän voi yhtä hyvin vaihtaa alaa.

Sinun täytyy olla myös kunnianhimoinen. On totta, että kaikilla biisnikkareilla laulujen laatiminen lähtee idolien matkimisesta, ja edeltäjiemme ansiosta me löydämme itsemme ja paikkamme, mutta jossakin vaiheessa on julistauduttava irti esikuvista. Breikkaushetkelläsi sinä olet markkinoi-

den paras lauluntekijä, eikä siihen riitä se, että matkit joitakuita toisia. Se on tuntemattoman lauluntekijän kohtalonkysymys. Älä pelkää matkia, pikkulapsetkin oppivat kielen matkimalla – äläkä pelkää heittää idolejasi romukoppaan. Älä pelkää kunnianhimoa, älä pelkää ylittää itseäsi. Jimmy Webb on sanonut, että laulujen laatiminen on helvetillistä työtä, ja jos se ei tunnu siltä, silloin sitä ei tee oikein. Valmistaudu tekemään työtä.

Kun asettamasi tavoitteet eivät sitten toteudukaan sormia napsauttamalla (niin käy lähes kaikille), kun demosi palaavat toistuvasti levy-yhtiöiltä pelkän kiitoskirjeen mukana, sinun on oltava kärsivällinen. Sinun on oltava kärsivällinen urasi suhteen, mutta myös kirjoittamisesi suhteen. Itse tein lauluja toistakymmentä vuotta ennen kuin julkaisin yhtäkään. Olin välillä epätoivoinen ja päätin lopettaa koko pelleilyn, mutta jokin minussa ei vain antanut periksi. Jälkikäteen ajatellen olisin ollut hölmö, jos olisin tukahduttanut haluni.

Sen lähes viidentoista vuoden aikana kun värkkäilin biisejäni ja lähettelin niitä huonolla tuloksella levy-yhtiöihin, minua lohdutti ajatus siitä, että laulujen teko on opiskelua, päättymätön matka, ja että laulujen avulla voin oppia tuntemaan maailmaa ympärilläni. Ajattelin, että jos ei minusta ammattilaista tulekaan, ainakin minulla on harrastus jonka avulla voin mieltää elämäni.

Sinunkin on jossakin vaiheessa mietittävä, haluatko hyvän harrastuksen vai yritätkö kurkottaa ammattilaiseksi. Laulujen väsäminen on hieno harrastus, leikeistä kiehtovimpia. Miksi pilata sitä liialla yrittämisellä? Toisaalta on hyvin etuoikeutettua elättää itsensä tekemällä sitä puuhaa jota rakastaa. Suomessa monikaan ihminen ei elätä itseään lauluja kirjoittamalla. Ala on vaikea, se on tulvillaan unelmia ja ohareita, ja palkka on lujassa. Teoston suojissa majailee lähes 17 000 tekijää, mutta vain hyvin pieni osa heistä on päätoimisia musiikin ammattilaisia. Sivutoimisia löytyy sitäkin enemmän.

Mitä tulee kärsivällisyyteen kirjoitusprosessin aikana, ei ole olemassa neroutta, on vain paksut perslihakset ja sinnikäs mieli, joka ei tahdo päästää laulusta irti ennen kuin se on viritetty huippuunsa. Kärsivällisyys on paras työkalusi, ja laulun paremmuus on aina suhteessa sen kanssa vietettyyn aikaan. Vielä siinä vaiheessa kun kaverisi keuhvat lauluasi ja isäsi on valmis myymään taulutelevisionsa omakustannelevyysi puolesta, yritä etsiä lauluistasi parannettavaa.

Älä masennu, vaikka sinua lauluntekijänä pidettäisiin omituisena ih-

misenä, onhan niitä sellaisiakin tyyppejä jotka työkseen kiertävät formula-autoilla ymmyrkäistä rataa eivätkä pääse koskaan pidemmälle. Ja sitten on vielä niitä tyyppejä jotka makailevat sunnuntait sohvilla ja katselevat niitä toisia jotka turhanpäiten ajelevat ymmyrkäistä rataa. Ne vasta ovatkin omituisia. Laulujen väsäminen on älykkäiden ihmisten haastavaa puuhaa, ja vaikka sinulle naurettaisiin, älä välitä.

Käännä osaamattomuus eduksesi, opi virheistäsi, ymmärrä miksi saat kritiikkiä ja käytä se oppimateriaalina tekemiseesi. Ole utelias ja epäile. Virheitä tekevät kaikki.

Ennen kaikkea, opiskele. Lue paljon ja kuuntele paljon. Mitä enemmän alaasi tunnet, sitä vahvemmaksi muuttuu näkökulmasi, sitä tarkemmin näet millaisessa traditiossa liikut. Sinä olet laulunikkarina poikkitaiteellinen tekijä, musiikin kuuntelun lisäksi sinun on luettava runoja ja muuta kirjallisuutta, analysoitava elokuvia ja mainoksia – niistä oppii dramaturgiaa ja ilmaisun tiukkuutta, jota tarvitaan myös laulunteossa. Tietämättömät hölmöt voivat soittaa kuin enkelit, mutta eivät pysty tekemään mitään todella uutta. Vihkiydy siis hyväksi laulutekijäksi.

Jos pyrit ammattilaiseksi, sinun täytyy ajatella tulevaisuutta lauluja kirjoittaessasi, vain silloin olet muita edellä. Jos yrität tehdä lauluja matkien tämän päivän hittejä, olet jo jäljessä, koska ne on sävelletty ja sanoitettu vähintään vuosi sitten. Sinun on omilla kyynärpäilläsi raivattava tila muiden laulutekijöiden joukkoon. Jos sinulla ei ole omia kyynärpäitä, se ei onnistu. Sinun on oltava omaperäinen. Kysymys ei ole rahasta. Omaperäinen ihminen ei tee lauluja rahasta vaan rakkaudesta. Omaperäisellä ihmisellä on kyynärpäät.

Laulujen kirjoittaminen, silloin kun se on kunnianhimoista ja nöyrää, on myös peili, josta voit tarkkailla itseäsi, elämäntapaasi ja filosofiaasi. Lauseistasi pystyt lukemaan missä ihmisenä menet.

Lauluntekijä, vaikka viettääkin paljon aikaansa yksin, ei ole avaruudessa kelluva yksittäinen taivaankappale, vaan jokainen meistä on lenkki pitkässä laulutekijöiden ketjussa kivikauden nuotioilta nykypäivän netin striimauslistoille. Ole kiitollinen edeltäjillesi – heidän ansiostaan sinä elät omassa musiikillisessa maailmassasi, he ovat tehneet puolestasi paljon työtä, sitä työtä jota sinun pitäisi tehdä seuraajiesi puolesta.

Perusasiat kuntoon:

1. Tartu työhösi reippaasti
 - Laulujen kirjoittaminen on tärkeämpää kuin kodin imurointi.
2. Varaa itsellesi aikaa
 - Sitä parempi laulu, mitä pidempään sen kanssa on painittu.
3. Etsi itsellesi kunnan työtila
 - Sääli lähimmäisiäsi ja sponsoroi itseäsi.
4. Hanki kunnan työkalut
 - Olet sen arvoinen.
5. Hommaa asenne
 - Matki idoleitasi, kunnes päätät olla parempi kuin he.
 - Opiskele.
 - Älä valmistu laulunkirjoittajaksi.
 - Ole kärsivällinen jokaisen laulusi kanssa.
 - Ole kärsivällinen urasi suhteen.
 - Näe itsesi laulun kirjoittajien traditiossa.

Tehtäviä:

1. Lue kirja jonka olet aiemmin lukenut tai katsele tuttu elokuva. Merkitse ylös kaikki tilanteet ja lauseet joista voisit kirjoittaa laulun. Lisää ne muistikirjaan.
2. Lähde laulunetsintäkävelylle. Tarkkaile ympäristöäsi ja kirjoita havaintosi muistikirjaan. Yritä katsoa asioiden taakä äläkä etsi havainnoillesi mitään yhteistä järkeä. Sinä vain keräilet kaikenlaista mielenkiintoista, ikään kuin bongailisit lintuja. Tuo havaintosi kotiin ja ala leikkiä niiden kanssa. Sinulle alkaa pian syntyä laulu, sen takaan. Mitä jää yli, säästä muistikirjaan.

2.2. Kirjoittamisen vaiheet

*"Liekö kukaan kaikki maailman mäet laskenut, edes taskulaskimellakaan?"
(Vain mäkimies voi tietää sen, O. Heater, V. Majakoski)*

Oikeastaan aloitin tämän kirjan tekemisen jo monta vuotta sitten. Olen pitänyt vuosien varrella kymmeniä erilaisia tekstikursseja, ja jossakin vaiheessa päähäni syttyi ajatus kirjan kirjoittamisesta. Aloin miettiä asiaa. Miettimiseni on aina katkonaista, pitkällistä eikä kovinkaan järjestelmällistä. Tänä vuonna, kun päätin aloittaa kirjoitustyön, olen pitänyt ennätysmäärän luentoja, koska olen huomannut että muita opettamalla opin itse

tehokkaammin.

Luotan tiedon keräämiseen lukemalla ja tutkimalla, mutta luotan myös puheeseen ja intuitioon, joka syntyy keskusteluissa ihmisten kanssa. Fiilistely on minusta tärkeätä laulujen kirjoittamisessa, mutta sen lisäksi pyrin lähestymään tekstiä myös järki kourassa. Yhtä kaikki, aloitusvaihe on samantapainen kaikessa kirjoittamisessa, teen sitten tämmöistä opasta tai laulutekstejäni.

Mäkihypy, kautta Nykäsen Matin! Sitä voisi verrata kirjoittamiseen. Kunnan loikassa toisiaan seuraavat eri vaiheet: hyppyyn valmistautuminen, torniin kiipeäminen, vauhdinotto, ponnistus, ilmalento, alastulo ja loppuliuku.

Siis mitä mäkimies tekee ensimmäiseksi? Hän *valmistautuu hyppyyne*.

2.2.1. Hyppyyn valmistautuminen

Kukaan ei hyppää kylmiltään mäestä. Pelottoman pään lisäksi hyppääjällä tulee olla tietoa, harjoiteltua taitoa ja näkemystä siitä mitä hyppääminen on. Hänen on kasvatettava itsestään mäkimies. Torniin otetaan mukaan myös hyvin huolletut varusteet, sopivat sukset, sääntöjenmukainen hypypuku ja luja kypärä.

Samalla tavalla myös lauluntekijän on vihkiydyttävä omaan hommaansa, hänellä on oltava tietoa ja taitoa ja hyvät varusteet. Ensin häntä kiinnostavat laulut, sitten hän yrittää rakentaa niitä itse, ja jos tekeminen jatkuu eikä jää satunnaiseksi kokeiluksi, hänessä alkaa kasvaa lauluntekijän luonne. Tieto ja taito karttuu, hän alkaa katsella maailmaa ympärillään lauluntekijän silmin.

Runoilija Sirkka Turkka on sanonut, että runot eivät ole pääasia, vaan sivutuote eletystä elämästä. Olen samaa mieltä. Sivutuotteet on vain osattava tunnistaa ja taltioida kun niitä putkahtaa esiin. Sitä sanotaan ammatillisilmäksi.

Lauluntekijä tarkkailee ympäristöään eri tavalla kuin muut. Siinä ei ole sinänsä mitään erikoista, nimittäin remonttimies ja kenraali katselevat samaa ympäristöä kumpikin taatusti omalta kannaltaan. Reiska istuu kahvilassa ja katselee läpi kattolistat ja paneelit, parketin raot, kehuu tai haukkuu kollegansa työtä, miettii vaihtoehtoisia ratkaisuja. Kenraali tarkkailee jätkäporukkaa nurkkapöydässä miettien sen ikäluokan iskuvoimaa taistelutantereella.

Lauluntekijä puolestaan katselee kassaneitiä ja limsakuskia, kuuntelee heidän hilpeätä mutta tunnustelevaa herjailuaan ja yrittää sijoittaa heidät mielenkiintoiseen rakkauden kuvioon. Hän on kiinnostunut ajatuksista lauseiden takana, katseista ja salaisista pyrkimyksistä. Hän miettii jo ehkäpä sopivaa nimeä tai metaforaakin – miltä kuulostaisi ”rakkauden santsikuppi”? Löytyisikö jokin parempi ilmaisu?

Havaintonsa lauluntekijä kirjoittaa ylös. Aikaisemmin minä häpesin muistiinpanojen tekemistä. Luulin että kahvilan pöydässä vihkoseen raapustavalle nuorelle miehelle nauretaan, ja saatoin luimistella vessaan kirjoittamaan ylös ideoitani. Farkkuni taskut olivat täynnä pieniä paperilappuja, joita putoili kotona pesukoneen edustalle. Lapuista siirsin merkintäni kovakantiseen vihkoon ja myöhemmin tiedostoksi tietokoneelle. Kiitos vain Nokialle, enää en skriivaile ideoitani kusipöntöillä, vaan nakuttelen ne kännykkääni. Samaan peliin hyräilen myös päähän putkahtelevat melodiat. Kameratoimintoa en ole vielä koskaan käyttänyt muistiinpanojen tekemiseen, mutta luulen että vielä sekin tapahtuu. Pääasia että tallennan ideani heti, oivalluksilla on nimittäin tehokas tapa kadota ja unohtua yhtä selittämättömästi kuin ne ilmestyvätkin.

Muistiinpanoissa on se hyvä puoli, että ne eivät koskaan lopu. En ole vielä tähän päivään mennessä ehtinyt kirjoittaa viimeistä ideaani lauluun, sen verran usein niitä ilmestyy. Muistiinpanot ovat pettämätön apu silloin kun minulla ei ole aikaa odotella inspiraatiota – siis aina. Sitä paitsi nyt, kun minulla on vielä käyttämättömiä muistiinpanoja 70-luvun loppupuolelta, voin käyttää nuoren Heikki Salon näkökulmaa teksteissäni. 80-luvun muistiinpanot saattavat käsitellä Neuvostoliittoa, 90-luvun tekstinpätkät lama-aikaa. Muistiinpanoni kertovat siis myös erilaisesta maailmasta kuin tänään. Yhtä kaikki, olen onnellinen että hoksasin aloittaa niiden tekemisen jo varhain, vaikka minulla ei harrastajana ollut aavistustakaan siitä, että tänä päivänä nuo lyhyet lauseet saattavat muuttua lihaperunasoselaatikoksi lasteni lautasille.

Muistikirja on ehdoton väline myös varsinaisten laulunpätkien kirjoittamiseen. En läheskään aina kirjoita laulua valmiiksi, vaan saatan tehdä parin säkeen mittaisia luonnoksia tai laulun luurankoja. Nämä puolivalmiit tekeleet on syytä säilyttää tarkasti, sillä niistä voi tulevaisuudessa olla paljon hyötyä.

Jyväskylän yliopistossa opiskellessani kirjoitin kirjastossa. Aamuisin levitin toiselle pöydälle gradupaperini, toiselle laulutekstini. Pyörivä tuoli toimi kapapulttina eri maailmojen välillä. Kirjoitin pari tuntia gradua, sitten pari tuntia lauluja, ja sitten taas vaihto. Kirjasto on hieno paikka. Välillä katselin valokuva- ja taidekirjoja fiilistelymielessä ja selailin runokirjoja, joista poimin lauserakenteita (huonot kirjoittajat jäljittelevät, kypsät kirjoittajat kierrättävät).

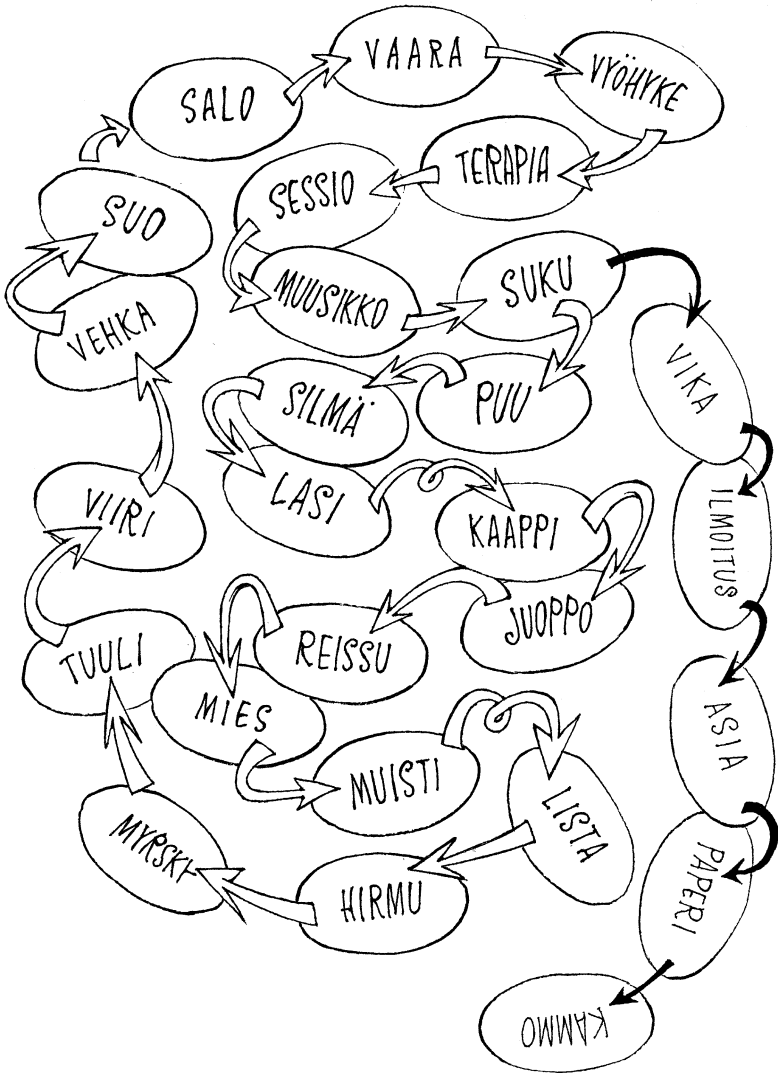
Kuvataiteen ja kirjoittamisen yhteys on jännittävä. Saatan aloittaa laulutekstin kirjoittamisen yrittämällä kirjoittaa sanoiksi vaikkapa Paul Kleen kuvataideteoksen, eikä kyse ole siitä mitä konkreettista kuvassa näen. Annan maalauksen tyylin ja tunnelman imeytyä sisälleni, ja sitten yritän kirjoittaa sen ulos. Etsin usein tyylilajia kuvataiteen parista. Hauska juttu on, että tunnen joitakin kuvataiteilijoita jotka puolestaan kuuntelevat laulujani maalatessaan.

Mitä tulee runoista lainaamiseen, ei ole hyödyllistä kierrättää ajatuksia suoraan, vaan kannattaa pistää merkille kokonaisrakenteita, tyylejä ja lauserakenteita. Toisia lauluja ei kannata liikaa matkia, silloin kulkee automaattisesti jälkijunassa.

Hyppyyn valmistautumista voi harrastaa myös kotona kynän ja paperin kanssa. Assosiaatiokaaviot, jossa keskeisen sanan ympärille vedellään sanasta toiseen eteneviä viivoja, on mukava tapa nyrjäyttää aivonsa arkielämän ladulta umpihankeen. Harrastan myös biisinimilistoja. Kokeilepa kirjoittaa suurempia ajattelematta paperille vaikka sata uutta biisin nimeä. Jos luet listan heti, voi olla että mikään nimistä ei herätä sinussa reaktiota, mutta aina voit tehdä taikatempun. Laita nimilista syrjään pariaksi viikoksi, ja lyön vetoa, että uusin silmin sitä katsoessasi löydät ainakin pari kolme nimeä, jotka alkavat kiinnostaa sinua.

Satunnainen googlailu tuottaa helposti laulun alkuja, täytyy vain muistaa tarkkailla sivuja lauluntekijän silmin. Chatit ovat loistavia paikkoja löytää aiheita, tietoa ja asiantuntemusta. Ympäri nettisivustoja on kylvetty miljoonia lauluja!

Yksi vaihtoehto on alkaa vain kirjoittaa. Voi kuulostaa idioottimaiselta alkaa suoltaa tekstiä paperille ilman päätä tai häntää, mutta olen huomannut että se kannattaa. Varttitunnin kun kirjoitat kummallisia lauseita, inspiraatio tulee ja vie sinut eteenpäin. Yhtäkkiä äkkäät että siiman päässä liikkuu jotakin kiinteää ja omavoimaista, jonkinlainen kala. Millainen se on, iso vonkale vai pieni sintti, sen näkee sitten kun vedät sitä vähän lähemmäksi.

Samalla tavalla teen myös sävellykseni. Otan kitaran ja soittelen niitä näitä. Yritän etsiä uudenlaisia sointukulkuja. Yleensä laulan soittoni päälle siansaksaenglanninkielisiä satunnaisia melodioita. Siansaksa siksi, etten ajattelsi vielä liikaa tekstin sisältöä, vaan melodiaa. Sitä paitsi englannin kielen tyyppinen mongerrus on notkeampaa kuin suomenkielinen mon-

gerrus. Sitten jokin asia soitossa ja/tai laulussa kiinnittää huomioni, ja tartun siihen. Woody Guthrie sävelsi samalla tavalla. Hänkin kutsui sitä kalasteluksi. Kun huomaan että siiman päässä on ajatuksenpoikanen, alan väsyttää sitä. Houkuttelen sen pintaan ja leikin sen kanssa.

Puolalainen Stanislaw Jerzy Lec kirjoitti aforismissaan: ”Runoilija kalastaa purossa, joka virtaa hänen lävitseen.” Minä en ole runoilija, olen laululyyrikko, mutta minusta on kivaa ottaa maailmaa kraivelista, tunkea se sisälleni ja heittää virtaan utelias katiska.

Mitä tulee inspiraatioon ja kirjoittamiseen, muista että inspiraatio tulee sisältäsi. Sitä ei anneta taivaasta, se ei ole lahja. Se on perussääntö. Jos mäkimies saa innoituksensa hyppäämisestä, laulunikkari saa sen laulujen kirjoittamisesta. Se on sisäistä kutkutusta, joka ajoittain muuttuu oivalluksiksi. Totta kai inspiraatioon törmää myös sattumalta. Kannattaa kulkea silmät ja korvat auki. Usein laulun alkupisteeksi riittää väärin kuultu tai muuten vain omituinen lause jonkun ohimenevän lähimmäisen suusta.

Hyvin hyppyyn valmistautunut mäkimies alkaa jo nähdä itsensä hyppyrin nokalla. Sitä samaa nälkää biisien kirjoittamiseen syntyy laululyyrikossa, joka on tehtäväänsä valmistautunut.

2.2.2. Torniin kiipeäminen

Kirjoittamisen toista vaihetta kutsun *torniin kiipeämiseksi*. Se on vaihe, jossa jo alan tietää mistä taidan kirjoittaa – olen löytänyt laulun aiheen. Tämä vaihe on määrätietoista mäkeen hakeutumista. Otetaan sukset olalle ja lähdetään kipuamaan rappusia ylös.

Samalla tavalla kuin tarkistelin aikoinaan faktoja kirjaston kirjahyllyistä graduani varten, etsin myös matskua lauluja varten. Se teki kirjoittamisesta mielenkiintoista. Saatoin keksiä, että laulussani japanilainen tyttönen sanoo suomalaiselle rakastetulle japanin kielellä ”minä rakastan sinua”. Ei sitten muuta kuin opiskelemaan japania! Mieleeni ovat jääneet päivät kymmenen tuhannen sademetsän puulajin parissa tai tutustumisretki timanttilouhosten kummalliseen maailmaan.

En kirjoita nykyään lauluakaan, etten googlaisi sen parissa muutamaan kertaan. Kun tiedän jo aiheeni, mietin muutaman avainsanan, jotka pyöräytän hakukoneeseen. Mainitsin aiemmin yleisen surffailun hyvänä tapana etsiä aiheita, mutta nyt torniin kiivetessäni etsin materiaalia jo määrätietoisemmin. Alan ottaa aiheestani selvää.

Loistava tapa uida tarinan henkilöiden liiveihin on seikkailla chatmaailmassa. Kuinka itse voisin millään keksiä, että joku voi pitää akaattikotiloon huumorintajuksena? Se täytyy lukea ”Carolinen kotilot” -chatista. Lähes aiheeseen kuin aiheeseen löytyy nykyään netistä oma sivustonsa. Tarkka lukija ymmärtää paljon myös rivien välistä. Jos haluaisin kirjoittaa laulun islanninhevosten karvanlähdestä (saatan halutakin), surffailisin itseni alkajaisiksi issikoiden palvojen keskustelupalstalle.

On tietenkin aina muistettava, että netti on vain bittejä, se ei voita milloinkaan oikeaa elämää ja omakohtaista kokemusta. Laulun tekijä ammentaa rehellisimmät säkeensä omasta itsestään ja elämä eletään pääsääntöisesti muualla kuin chateissa!

Olen myös soitellut urani aikana mitä kummallisimpia puheluita. On hienoa joskin itsetuntoa koettelevaa yrittää selittää ilmailuhallituksen sihteerikölle, että kyselyni laskuvarjohyppääjien alusvaatekerrasta ei ole seksuaalista häirintää, vaan vakavamielistä taustatyötä uutta laulua varten. Jos kirjoitan laulua skeittaamisesta, lähdän käymään lähimmällä rampilla ja juttelen kundien kanssa. Tekstiin saattaa päätyä vain yksi tai kaksi alan termiä, mutta se lisää uskottavuutta.

Jos hyppyyn valmistautuminen on yleistä varustautumista, torniin nousu on aiheen tutkimusta, tarkentamista ja erittelyä. Tiedon avulla saan lauluuni materiaalia ja näkökulmaa. Pääasia että tavaraa on paljon, niin että voin myöhemmin tiputella turhat pois.

Sitten kun minulla on tarpeeksi tietoa, kun olen jo lauluni aiheen paidanhelmassa tiukasti kiinni, on aika tarkentaa aiheesta ideaan ja tehdä suunnitelma. Se vastaa mäkihyppääjän *vauhdinottoa*.

2.2.3. Vauhdinotto

Vauhdinotto tukee sitä seuraavaa ponnistusta, itse kirjoittamisvaihetta. Mitä rennompia ja kovempia vauhti on, sitä parempi ponnistuksesta tulee. Aineisto on kerätty valmistautumisen ja torniin nousun aikana, nyt on aika punnita sitä ja miettiä mihin on materiaalia. Kerätty aineisto kertoo paljon. Onko käsissäni kertomus vai tilanne, syleilenkö aiheeni kanssa puolta universumia vai kerronko pari pientä havaintoa arkipäivästä? Alan siis tehdä suunnitelmaa.

Mietin millaiseen tyylilajiin aiheeni ja materiaalini minua johdattaa. Mietin kohdeyleisöäni – lapsille kirjoitan eri tavalla kuin aikuisille tai

nuorille. Rajaan aiheittani. Heitän tarpeettoman sivuun ja valitsen ne seikat, jotka vievät minua kohti haluamaani maalia. Etsin yhtä pitävää ideaa ja teen luonnoksia. Assosioin. Kun suuntani alkaa selkiytyä ja idea alkaa loistaa horisontissa, kerään vielä lisää aineistoa.

Laulua voi ajatella myös rakennuksena. Jos sinulla on aineistossasi kasa tiiliä, heitä satunnaiset hirrenpätkät syrjään, etsi lisää tiiliä ja rakenna tiilitalo. Jos materiaaliläjässä on enimmäkseen hirsiiä, etsi niitä lisää ja heitä muut materiaalit syrjään, ellet sitten välttämättä halua yhdistelmätaloa.

Jotkut tekevät suunnitelman kirjemuodossa. He kirjoittavat itselleen kirjeen siitä millaisen laulun haluavat tehdä. Tässä vaiheessa kannattaa myös jo metsästää hyvää nimeä.

Monetkaan kirjoittajat eivät ymmärrä, että jokaisella laululla on oma tehtävänsä. Kannattaa määritellä laululle sen tehtävä, silloin siihen on helppo kirjoittaa tarkoituksenmukaisuutta. Laulun eri tehtävistä kerron lisää luvussa 4.

Vauhdinottovaiheessa alan myös miettiä laulun lopullista rakennetta. Onko ideaani soveltuva kirjoittaa kaksi, kolme vai enemmän säkeistöjä? Mikä on lauluni ideaali muoto, AAA, AABA vai kertosäkeistöbiisi? Missä on kohokohdan paikka? Käytänkö riimejä vai en, ja jos käytän, millaisen riimikaavan lauluuni valitsen?

Kunnon vauhdinotto antaa voimaa hyppyrin nokalle, josta hyppääjän on liidettävä pitkälle. Sen jälkeen alkaa itse kirjoitustyö, *ponnistusvaihe*.

2.2.4. Ponnistus

Itse kirjoitustyö on ainakin minun tapauksessani usein myrskyisiä ja intuitiivinen. En ole koskaan hypännyt oikeasta hyppyrimäestä, mutta voisin aavistaa, että kirjoittaminen on jotain samanlaista kuin ponnistusvaihe hyppyrin nokalla. On saatava aikaan kunnon vauhti, ponnistettava kaari kohti tuntematonta tuulta, läpi lumen ja tuiskun. Mitä paremmat fiilikset, mitä keskittyneempi suoritus, sitä pidemmälle lentää. Jokainen hyppy on omansa, jokainen laulu pyrkii pitkälle.

Minun on puskettava ideani paperille kirkkaana ja ymmärrettävänä, etsittävä tekstiin eri tasoja, kilkuteltava kiven sisästä patsas näkyviin. Yritän kirjoittaa tiivistä ja kuvallista tekstiä ja etsiä ytimekkäitä ajatuksia. Ponnistusvaiheessa ideoin koukut ja hion niistä teräviä.

Tässä vaiheessa myös testaan ja kokeilen suunnitelmani sisältämät ideat.

Usein tarkistan laulun työnimen tehtyäni sen ensimmäisen version. Nimi saattaa muuttua täysin erilaiseksi kuin alun perin suunnittelin. Nimen lisäksi myös rakenne, riimikaava ja itse asiassa koko biisin alkuperäisidea voi muuttua.

Ponnistusvaihe on ainakin minulle kaikkein rasittavin ja jopa pelottava. Koskaan ei oikein tiedä mihin päätyy, onnistuuko hyppy vai onko tuloksena läpilasku tai jopa kaatuminen. Ponnistuksessa on laitettava itsensä peliin, kirjoitettava omin käsin teksti joka toimii. Voin käyttää avukseni konsteja ja tekniikkaa, mutta viime kädessä minä itse vastaan hypyn laadusta. Ponnistusvaiheessa mukana on sumeaa logiikkaa, tunneälyn ja vaiston, oppimisen ja elämäkokemuksen kipinää, kokeilunhalua ja itse elämän konkreettisia tapahtumia, jotka kaikki ovat minulle kirjoittamista.

Ponnistus päättyy yleensä suureen helpotuksen tunteeseen – nyt työ on tehty, lapsi on synnytetty. Hetkeksi helpottaa. Sitten alkaa kiinnostaa, millainen lapsi sieltä oikein maailmaan putkahti.

2.2.5. Ilmalento

Mäkihyppääjän ponnistusvaihe hyppyrin nokalla kestää noin 0,3–0,4 sekuntia, sen jälkeen alkaa uusi vaihe, *ilmalento*. Ilmalennon tarkoitus on venyttää hyppy mahdollisimman pitkäksi, korjata ponnistuksen virheitä ja suunnata hyppyä. Jos katsot Janne Ahosta ilmalentovaiheessa, huomaat, että hän ei pelkästään liidä pukunsa leveiden lahkeiden ja hihojen varassa hyppyrin nokan pisteestä A rinteen pisteeseen B, vaan hän tekee koko ajan työtä. Hän korjaa lentoaan tuulten mukaan. Kun mies huomaa liitonsa kaartuvan väärän suuntaan, hän tekee korjausliikkeen, ja sama juttu jos liito alkaa katketa kesken – ei muuta kuin v-tyyliä leveämmäksi. Ilmalento on mäkihyppysuorituksen pisimpään kestävä vaihe.

Vertasin edellisen luvun lopussa laulun syntyä lapsen syntymään. Valitettavasti tuntuu siltä, että jokainen laulu syntyy maailmaan keskosena. Ne eivät ilmesty tänne rusettikaulaisina hymypoikina ja -tyttöinä, vaan pieninä elämänoikeudesta taistelevina räpäleinä, jotka täytyy auttaa taipaleensa alkuun. Aivan ensimmäiseksi jokainen laulu on syytä sulkea keskoskaappiin. Ennen hoitoa ja hoidon aikana sitä jatkuvasti punnitaan. Kaapissa sitä tutkitaan, diagnosoidaan, sille annetaan lämpöä, lisähappea ja vitamiineja, voimistelutetaan, leikataankin, kunnes se on tarpeeksi voimakas eläkkeen omillaan. Kaappihoito ottaa aikaa, mutta on vaivan arvoinen.

Ymmärrätkö? Mäkihyppääjä huoltaa lentokaartaan ilmassa, lääkäri lasta keskoskaapissa ja lauluntekijä lauluaan paperilla. Ilmalento ei ole vain etäisyyden ottoa tekstiin, vaan sen keskeinen sisältö on lyriikan kirjoittamisen ankarin vaihe: laulun viilaaminen paremmaksi.

Yksinkertaisuudessaan ilmalento kirjoittamisessa tarkoittaa sitä, että pienten taukojen jälkeen palataan tekstiin yhä uudelleen, katsellaan sitä tuorein silmin ja korjaillaan sitä.

Norman Gimbel, joka kirjoitti lyriikan lauluun *Killing Me Softly with His Song*, on maininnut, että hänen laulunsa ovat enemmän hiottuja (*rewritten*) kuin kirjoitettuja (*written*). Amatöörit heräävät keskellä yötä tunnekuohun vallassa ja laukaisevat paperille säkeensä, joita he väittävät ylhäältä annetuiksi, eivätkä suostu myöhemmin muuttamaan tekstistä sanaakaan. Heidän mielestään tekstin tunnemaailma kärsii liiasta hiomisesta. Ammattilaiset vihaavat tekstin repostelua aivan kuten amatööritkin, mutta he tietävät, että se on tehtävä, muutoin tekstistä ei tule julkaisukelpoista. Ilmalentoon kuuluu monikertainen kirjoitustyö, jonka välissä on aina lyhyt unohtamisvaihe, sitten kritiikkivaihe ja uusi kirjoitusvaihe, jonka aikana tekstiä treenataan ja kuntoutetaan kestävämmäksi ja toimivammaksi.

Ensimmäiseksi jätän siis tekstipaperin työpöydälle ja häivyn tekemään jotakin ihan muuta. Minun täytyy antaa itselleni aikaa, sillä tässä vaiheessa muutun ponnistajasta hypyn huoltajaksi tai synnyttäjistä lääkäriksi, jos mietitään vertausta kaappihoidosta. Olen synnyttänyt tekstin ja rakastan sitä, mutta nyt on diagnoosien aika. Muodonmuutos on tiukka mutta välttämätön, sillä tekstiin tulee ottaa etäisyyttä jotta sen heikkoudet näkyvät.

Näkökulman vaihtamiseen riittää tunti intensiivistä sulkapalloa, reisu ruokakauppaan tai ilta elokuvissa. Joskus lähden keikkareissulle ja jätän laulun lepäämään muutamaksi päiväksi. Pääasia on, että unohdan koko laulun. Kun sitten otan paperin uudelleen käteeni ja tarkastelen sitä uusin silmin, tekstistä etäytyneenä, huomaan nopeasti ongelmakohtat joita en aikaisemmin omalle tekstille sokeutuneena ollut huomannut.

Kun taidemaalari maalaa malliasetelmaansa, hän menee välillä hyvin lähelle, välillä taas kauemmas saadakseen oikeanlaisen kuvan. Siihen on olemassa sääntökin: kun siirtyy etäisyydelle, joka on kolme kertaa pidempi kuin esineen suurin halkaisija, näkee kohteen oikein. Ja tietysti – mitä isompi aihe on, sitä kauemmas siitä on mentävä. Tämä pätee myös kirjoittamiseen.

Huomaa, että ilmalentovaihe on oikeastaan kirjoitusprosessin ensimmäinen hetki harjoittaa itsekritiikkiä! Monet kirjoittajat sortuvat liian aikaiseen kritiikkiin eivätkä saa sanaakaan paperille, toiset taas eivät kritisoi kirjoituksiaan lainkaan. Kummatkin ovat hakoteillä. Kritiikki kuuluu kirjoitustyöhön, mutta se tulee ajoittaa oikein.

Kun kirjoitan, minun on aina rakastuttava tekstiini, silloin saan siitä irti eniten. Kirjoitan aina parasta lauluani. Mutta rakkaus on lempeää ja sokeaa, se sallii liikaa. ”Rakkauren tuppehen kuuluu puukkoo”, sanoo uusi pohjalainen sananlasku. Ilmalennon tavoite on, että sen aikana pystyn suhtautumaan tekstiini kylmäverisemmin ja harkitummin ja näen sen heikkoudet, myös ne turhat lauseet, joihin kirjoitusvaiheen aikana rakastuin mutta jotka eivät kestä tarkempaa syyniä. *Kill your darlings* – joskus on hylättävä rakkaimmatkin ilmaisut jos ne eivät tue kokonaisuutta. On tutkittava, eteneekö tekstin ajatus oikein, oliko valinta laulun rakenteen suhteen oikea, ontuvatko riimit ja sisältääkö teksti tarpeeksi koukkaa. Toimivatko biisin alku ja loppu? Löydänkö laulustani yhden kokonaisen ajatuksen, sen päälauseen? Onko laulussa tarttumapintaa, koskettaako ja kiinnostaako se muita ihmisiä?

Kuinka isosta remontista kulloinkin on kyse, se riippuu saamistani oivalluksista. Joskus koko teksti menee uusiksi, joskus kysymys on vain pienistä tarkennuksista. Yleensä kirjoittaja viilaa tekstiään muutaman keran ja palatessaan siihen löytää yhä pienempiä virheitä ja tarkennuksen paikkoja. Sitten kun korjaaminen alkaa muistuttaa hiusten halkomista, laulu on valmis.

Vieläkin on silti maltettava. Vaikka en enää löydä tekstistä muutettavaa, en koskaan luovuta sitä eteenpäin ennen kuin olen nukkunut yhden yön yli – se on sääntö, jota olen noudattanut jo vuosia. Huomisaamu saattaa tuoda vielä yhden näkökulman lisää. Ilmalento on inhottavaa työtä, mutta se kannattaa.

Ilmalennosta ja laulun hiomisesta kerron vielä tarkemmin luvussa 13.